

מדינת ישראל

משרד החינוך

סוג הבחינה: בגרות לבתי ספר על-יסודיים

מועד הבחינה: קיץ תשע"ד, 2014

סמל השאלון: 917555,98

נספח: נתונים ונוסחאות בפיזיקה

לחמש יח"ל

מקום למחברת נבחן

פיזיקה – שאלון חקר

לנבחנים ברמת חמש יחידות לימוד

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שתיים.
 - ב. מבנה השאלון ומפתח הערכה: בשאלון זה ארבע-עשרה שאלות. עליך לענות על כל השאלות 1-12, ועל שאלה אחת מבין השאלות 13-14. סה"כ – 100 נקודות.
 - ג. חומר עזר מותר לשימוש: מחשבון וסרגל.
 - ד. הוראות מיוחדות:
 1. מותר להשתמש בעיפרון לסרטטים בלבד.
 2. העמודים 14-15 משמשים כטיטה.
 3. שאלון זה משמש כמחברת בחינה ויש להצמיד אותו לעטיפת המחברת.
 4. הדבק מדבקת נבחן במקום המיועד לכך בדף השער ובעטיפת המחברת.
 5. הקפד להדביק מדבקת נבחן על כל תדפיס מחשב שהפקת, וצרף אותו לשאלון.
- בשאלון זה 15 עמודים ונוסחאות.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר.

אך מכוונות הן לנבחנות והן לנבחנים.

בהצלחה!

חקירת תנודות של מטוטלת העשויה מהדקים

רקע תאורטי

מטוטלת מתמטית מורכבת ממסה נקודתית, m , התלויה בקצה חוט, שאורכו L , ומסתו זניחה. כאשר המסה הנקודתית מוסטת מנקודת שיווי המשקל שלה, היא מבצעת תנודות סביב נקודה זו. תנודות אלו נקראות תנודות הרמוניות. הזמן הדרוש למטה לחזור למקום שממנו יצאה, באותה מהירות (גודל וביוון), נקרא זמן מחזור. אפשר להניח שכאשר המסה מוסטת מנקודת שיווי המשקל בזוויות קטנות (פחות מ- 20°), זמן המחזור הוא:

$$T = 2\pi \sqrt{\frac{L}{g}}$$

כאשר המסה אינה נקודתית, המטוטלת נקראת מטוטלת פיזיקלית.

מטוטלת פיזיקלית מורכבת מגוף שאינו נקודתי אשר תלוי בנקודת אחיזה אחת.

את הניסוי שלהלן ביצעו באמצעות מטוטלת פיזיקלית המוסטת מנקודת שיווי המשקל שלה בזוויות קטנות ומקיימת בקירוב את הקשר הבא:

$$T = 2\pi \sqrt{\frac{2L}{3g}}$$

L הוא האורך הכולל של המטוטלת הפיזיקלית.

g הוא תאוצת הכובד.

בניסוי חקרו את זמן המחזור של תנודות המטוטלת הפיזיקלית.

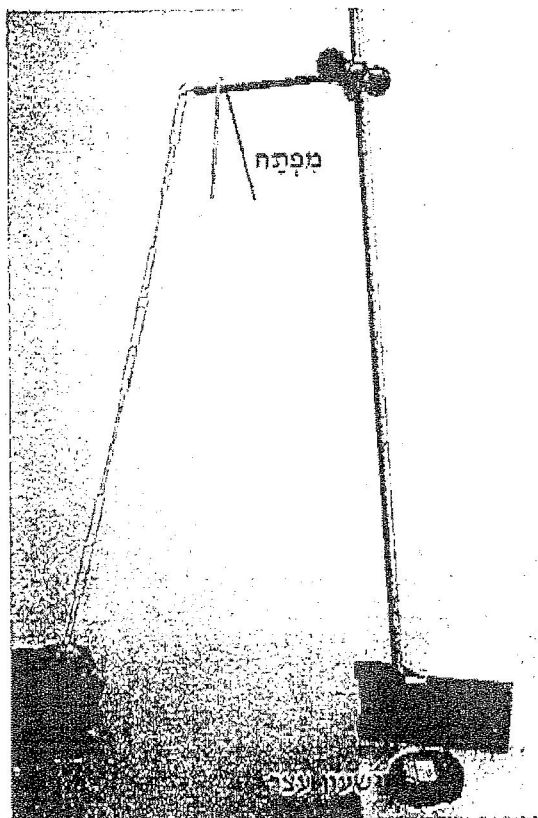
המטוטלת הפיזיקלית בניסוי היא שרשרת של מהדקים.

לביצוע הניסוי השתמשו בציוד שלהלן.

רשימת הציוד

1. כליבה
2. גוף באורך של כ-50 ס"מ לפחות
3. מצמד
4. סרגל באורך של 1 מטר
5. שעון עצר
6. 40 מהדקי נייר מתכתיים באורך של כ-50 מ"מ כל אחד
7. מפתח משולש מתיל קשיח לקביעת מידת הפתיחה של המטוטלת - עד כ- 20°
8. מוט עץ באורך של כ-15 ס"מ, ובקצהו גוף
9. חוט באורך כ-60 ס"מ

חלק א' - חקירת זמן המחזור של תנודות המטוטלת (46 נקודות)

איור 1: צילום מטוטלת המהדקים

הניסוי

- בעזרת הציוד הרכיבו שרשרת מ-24 מהדקים ותלו אותה באחד מקצותיה על זו כמטוטלת.
- אורך השרשרת נמדד ונרשם בטבלה 1 שבעמוד הבא.
- הסיטו את השרשרת למרחק של 20° , שחררו אותה ומדדו את משך הזמן של עשרה מחזורים (10T). המדידות נוצעו שלוש פעמים והערכים שנמדדו נרשמו בטבלה 1.
- הורידו מהשרשרת ארבעה מהדקים בכל פעם וביצעו את המדידות 10T, L. הערכים נרשמו במקומות המתאימים בטבלה 1.

- בנו מחדש שרשרת של 24 מהדקים, וחיברו את שני הקצוות של השרשרת לזן, כך שנוצרה שרשרת כפולה שאורכה 12 מהדקים. חזרו על המדידות של L ושל 10T ורשמו את הערכים בשורה המתאימה בטבלה.

עריכת הניסוי

מספר המדידה	מספר המהדקים	אורך המטוטלת (השרשרת) L [m]	10 T I [s]	10 T II [s]	10 T III [s]	10 T ממוצע [s]	T [s]
1	24	1.113	18.3	18.18	17.65		
2	20	0.866	17.7	16.96	15.85		
3	16	0.760	14.75	14.95	14.90		
4	12	0.562	13.45	13.05	12.68		
5	8	0.372	10.8	10.71	10.73		
6	4	0.19	7.42	8.12	7.52		
7	שרשרת כפולה	0.564	12.54	12.66	12.71		

טבלה 1

1. (4 נק') א. חשב את הממוצע של מדידות הזמנים שבוצעו לכל האורכים של המטוטלת. רשום את תוצאות החישובים בעמודה "10T ממוצע". (3 נק')
- ב. חשב את ערכי T ורשום אותם בעמודה "T". (1 נק')
2. (8 נק') א. האם ציפית שיהיה הבדל בין ערכי T שהתקבלו במדידה 4 לבין ערכי T שהתקבלו במדידה 7 : נמק את תשובתך. (4 נק')

ב. האם להערכתך ההבדל שהתקבל בין שתי המדידות משמעותי? (4 נק')

הסבר את תשובתך.

3. (3 נק') יש שתי דרכים להתחיל את מדידת הזמן:
- מנקודת תנועה קיצונית
 - מנקודת השפל של התנועה
- ציין את היתרון ואת החיסרון של אחת משתי הדרכים.

4. (4 נק') הסבר מדוע השגיאה היחסית בקביעת זמן המחזור של השרשרת קטנה יותר במקרה שבו מודדים עשרה זמני מחזור מאשר במקרה שבו מודדים זמן מחזור אחד.

5. (10 נק') 5. (5 נק') א. על סמך הריקע התאורטי, קבע איזה מן המשתנים שלהלן מקיים קשר ליניארי עם אורך המטוטלת (L).

T -

T^2 -

$\sqrt{T}$ -

$\frac{1}{T}$ -

הסבר את קביעתך.

5. (5 נק') ב. על סמך קביעתך בסעיף א', מלא את העמודה הריקה בטבלה שבעמוד 4. רשום את המשתנה שבחרת בראש העמודה.

6. סרטט על גבי הנייר המילימטרי שלפניך* דיאגרמת פיזור שתתאר את הקשר הליניארי בין המשתנים שקבעת בשאלה 5, השתמש בערכים המופיעים בשש המדידות הראשונות בטבלה.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
101	102	103	104	105	106	107	108	109	110	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140	141	142	143	144	145	146	147	148	149	150	151	152	153	154	155	156	157	158	159	160	161	162	163	164	165	166	167	168	169	170	171	172	173	174	175	176	177	178	179	180	181	182	183	184	185	186	187	188	189	190	191	192	193	194	195	196	197	198	199	200
201	202	203	204	205	206	207	208	209	210	211	212	213	214	215	216	217	218	219	220	221	222	223	224	225	226	227	228	229	230	231	232	233	234	235	236	237	238	239	240	241	242	243	244	245	246	247	248	249	250	251	252	253	254	255	256	257	258	259	260	261	262	263	264	265	266	267	268	269	270	271	272	273	274	275	276	277	278	279	280	281	282	283	284	285	286	287	288	289	290	291	292	293	294	295	296	297	298	299	300
301	302	303	304	305	306	307	308	309	310	311	312	313	314	315	316	317	318	319	320	321	322	323	324	325	326	327	328	329	330	331	332	333	334	335	336	337	338	339	340	341	342	343	344	345	346	347	348	349	350	351	352	353	354	355	356	357	358	359	360	361	362	363	364	365	366	367	368	369	370	371	372	373	374	375	376	377	378	379	380	381	382	383	384	385	386	387	388	389	390	391	392	393	394	395	396	397	398	399	400
401	402	403	404	405	406	407	408	409	410	411	412	413	414	415	416	417	418	419	420	421	422	423	424	425	426	427	428	429	430	431	432	433	434	435	436	437	438	439	440	441	442	443	444	445	446	447	448	449	450	451	452	453	454	455	456	457	458	459	460	461	462	463	464	465	466	467	468	469	470	471	472	473	474	475	476	477	478	479	480	481	482	483	484	485	486	487	488	489	490	491	492	493	494	495	496	497	498	499	500
501	502	503	504	505	506	507	508	509	510	511	512	513	514	515	516	517	518	519	520	521	522	523	524	525	526	527	528	529	530	531	532	533	534	535	536	537	538	539	540	541	542	543	544	545	546	547	548	549	550	551	552	553	554	555	556	557	558	559	560	561	562	563	564	565	566	567	568	569	570	571	572	573	574	575	576	577	578	579	580	581	582	583	584	585	586	587	588	589	590	591	592	593	594	595	596	597	598	599	600
601	602	603	604	605	606	607	608	609	610	611	612	613	614	615	616	617	618	619	620	621	622	623	624	625	626	627	628	629	630	631	632	633	634	635	636	637	638	639	640	641	642	643	644	645	646	647	648	649	650	651	652	653	654	655	656	657	658	659	660	661	662	663	664	665	666	667	668	669	670	671	672	673	674	675	676	677	678	679	680	681	682	683	684	685	686	687	688	689	690	691	692	693	694	695	696	697	698	699	700
701	702	703	704	705	706	707	708	709	710	711	712	713	714	715	716	717	718	719	720	721	722	723	724	725	726	727	728	729	730	731	732	733	734	735	736	737	738	739	740	741	742	743	744	745	746	747	748	749	750	751	752	753	754	755	756	757	758	759	760	761	762	763	764	765	766	767	768	769	770	771	772	773	774	775	776	777	778	779	780	781	782	783	784	785	786	787	788	789	790	791	792	793	794	795	796	797	798	799	800
801	802	803	804	805	806	807	808	809	810	811	812	813	814	815	816	817	818	819	820	821	822	823	824	825	826	827	828	829	830	831	832	833	834	835	836	837	838	839	840	841	842	843	844	845	846	847	848	849	850	851	852	853	854	855	856	857	858	859	860	861	862	863	864	865	866	867	868	869	870	871	872	873	874	875	876	877	878	879	880	881	882	883	884	885	886	887	888	889	890	891	892	893	894	895	896	897	898	899	900
901	902	903	904	905	906	907	908	909	910	911	912	913	914	915	916	917	918	919	920	921	922	923	924	925	926	927	928	929	930	931	932	933	934	935	936	937	938	939	940	941	942	943	944	945	946	947	948	949	950	951	952	953	954	955	956	957	958	959	960	961	962	963	964	965	966	967	968	969	970	971	972	973	974	975	976	977	978	979	980	981	982	983	984	985	986	987	988	989	990	991	992	993	994	995	996	997	998	999	1000

* בעמוד 13 יש נייר מילימטרי נוסף, שתוכל להשתמש בו במקרה הצורך. תוכל להשתמש גם בנילון אלקטרוני על-פי הוראות הבוחן.
אם אתה משתמש בנילון אלקטרוני, הדבק את מדבקות הנבחן שלך גם על תדפיס המחשב, וצורף אותו לשאלון.

המשך בעמוד 8

7. (5 נק') הוסף לדיאגרמת הפיזור שרטטת קו מגמה (הקו הישר המתאים ביותר לדיאגרמת הפיזור).

שאלות על הניסוי שתואר (44 נקודות)

8. (14 נק') 3. (5 נק') א. חשב את השיפוע של קו המגמה ששרטטת. פרט את חישוביך.

3. (3 נק') ב. מהו הערך התאורטי שהיית מצפה לקבל עבור השיפוע של קו המגמה? הסבר את תשובתך.

4. (4 נק') ג. חשב את השגיאה היחסית.

2. (2 נק') ד. הסבר את המשמעות של נקודות החיתוך של קו המגמה עם כל אחד מצירי הגרף ששרטטת.

9. (9 נק') 9. (3 נק') א. האם לחיכוך השרשרת עם האוויר יש השפעה מכרעת על מדידות זמן המחזור שבוצעו? נמק את תשובתך.

3. (3 נק') ב. האם לחיכוך שנוצר בין השרשרת ובין הקו יש השפעה מכרעת על מדידות זמן המחזור שבוצעו? נמק את תשובתך.

ג. האדם שמבצע את המדידות משפיע על דיוק המדידות. ציין מהם
גורמי השגיאה הנובעים מההשפעה הזו.

10. (5 נק') א. קבע באמצעות עיבוד התוצאות של הניסוי שתואר, מהו זמן
המחזור של שרשרת שאורכה 45 ס"מ. תאר כיצד קבעת זאת.

ב. האם אפשר למדוד ישירות את זמן המחזור של שרשרת מהדקים
שאורכה 45 ס"מ באמצעות מערכת הניסוי שתוארה? הסבר את
תשובתך.

11. (5 נק') מה היחס בין זמן המחזור שיימדד כאשר המוטטלת תורכב מ-11 מהדקים לבין
זמן המחזור שיימדד כאשר המוטטלת תורכב מ-22 מהדקים?
הסבר את תשובתך.

12. (6 נק') בנוי מוטטלת מתמטית באמצעות חוט שבקצהו מסה המורכבת מ-12 מהדקים
ואורכה הכולל זהה לאורך המוטטלת הפיזיקלית המורכבת מ-12 מהדקים
(מדידה מספר 4 בטבלה). תווך על מדידת הזמן של 10 T עבור מוטטלת זו.
תוצאות המדידה שהתקבלו הן:

$$10\text{ T} = 15.70\text{ sec} \quad 10\text{ T} = 15.34\text{ sec} \quad 10\text{ T} = 15.45\text{ sec}$$

2. (נק') א. קבע באמצעות תוצאות המדידה את זמן המחזור, T , של
המוטטלת המתמטית.

4. (נק') ב. לשתי המוטטלות, המוטטלת המתמטית והמוטטלת הבנויה
ממהדקים, אותה מסה ואותו אורך, בקירוב טוב, אולם זמן
המחזור שלהן שונה. הסבר ממה נובע ההבדל.

חלק ב' - שאלות על ניסויי החובה (10 נק')

ענה על אחת משתי השאלות 13-14 (לכל שאלה 10 נקודות).

(10 נק') 13. שאלה זו עוסקת בניסוי "כא"מ ומתח הדקים".

(2 נק') א. האם הנגד המשתנה שמשתמשים בו בניסוי מחובר חיבור

ראונדסטי או חיבור פוטנציומטרי?

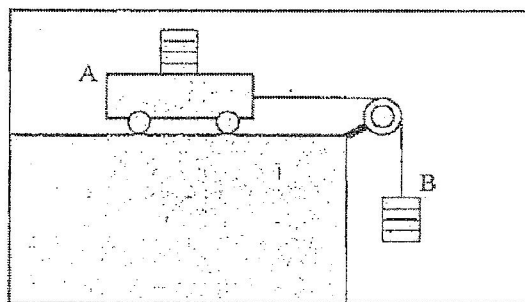
סרטט תרשים של המעגל החשמלי של הניסוי.

(3 נק') ב. סרטט גרף איכותי המתאר את התלות של הגדלים הנמדדים
בניסוי.

3 (נק') ג. הסבר כיצד קובעים את ההתנגדות הפנימית של הסוללה בניסוי.

2 (נק') ד. ציין לאיזו מטרה משמש הנגד המשתנה בניסוי.

14. (10 נק') שאלה זו עוסקת בניסוי "החוק השני של ניוטון במערכת דו-גופית", המתואר באיור לשאלה.

איור לשאלה 14

3 (נק') א. האם העברת משקולות מגוף A לגוף B מתבצעת בחלק הניסוי שבו בודקים את תלות התאוצה, a , בכוח השקול, ΣF , או בחלק הניסוי שבו בודקים את התלות של a במסה הכוללת של המערכת? נמק את תשובתך.

(4 נק') ב. סרטט גרף איכותי המתאר את הקשר בין הגדלים שציינת
בתשובתך לסעיף א'.

(3 נק') ג. תאר את עקרון הפעולה של מכשיר המדידה שבו השתמשת
בניסוי.

